

УДК 821.162.1.09

Юзеф БАХУЖ,
професор, доктор габілітований,
Інститут польської філології Гданського університету;
член Комітету наук про літературу відділу гуманітарних наук ПАН,
почесний член Літературного товариства ім. Адама Міцкевича.

**ДЕКІЛЬКА СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЩОДО
ФУНДАМЕНТАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОГО ДОРОБКУ
ПРОФЕСОРА ВОЛОДИМИРА ЄРШОВА**

У статті проаналізовано внесок професора Володимира Єршова у розвиток української полоністики, акцентовано увагу на ролі його монографій у поглибленні досліджень літератури польсько-українського пограниччя, висвітлено генезу й структуру польської мемуаристики доби романтизму, особливості народження романтичного регіоналізму та романтичної ідеалізації провінції.

Вперше ми з паном професором Володимиром Єршовим «зустрілися» заочно у 2003 р. у фільмі «Таємниці Крашевського»¹. Особисте ж знайомство відбулося завдяки професору Ярославу Лавському, який у травні 2009 року організував та блискуче провів у Білостоці Міжнародну наукову конференцію «Краса Юліуша Словацького»². Тоді ж я мав можливість ознайомитися і з монографією В. Єршова «Польська література Волині доби романтизму: генологія мемуаристичності» (Житомир, 2008) та переконатися, що маю справу з працею ретельною, інтелектуально багатою та відмінно підкріпленою широким літературним матеріалом, працювано вичищеною із великої кількості бібліотек та архівів.

Тематичний обсяг монографії житомирця є насправді широким і заслуговує на особливе визнання, про що я вже говорив у журналі

---

¹ «Tajemnice Kraszewskiego». Film dokumentalny; Rok produkcji: 2003; Produkcja: Telewizja Polska /Poznań/. Realizacja i scenariusz: Jacek Kubiak W filmie wypowiedają się historycy literatury Józef Bachórz i Stanisław Burkot, oraz żytomierzanin Władimir Jerszow – historyk literatury.

² «Piękno Słowackiego». Międzynarodowa Konferencja Naukowa. Uniwersytet w Białymstoku. Zakład Literatury Oświecenia i Romantyzmu IFP UwB. Biblioteka Narodowa w Warszawie. Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza. Komitet Nauk o Literaturze PAN. oraz Instytut Filologii Polskiej. Białystok 6–9 maja 2009.

«LiteRacje»³ та про що суголосно писав професор Я. Лавський⁴. Проблематика монографії охоплює чималу територію, десятки прізвищ письменників і величезну кількість творів. Не дивлячись на те, що назва монографії повідомляє читачеві, що йдеться в ній про період романтизму, тобто в польській літературі це 1820 – 1863 рр., то все ж межі цього сорокаріччя автор неухильно мусить переносити в сторону сусідніх епох, бо професійний історик літератури, а таким є автор розглянутої мною монографії, не може досліджувану епоху ізолювати від її помежив'я в історичному процесі, він повинен бачити її в цілісності з таким сусідством.

Дослідницькі зацікавлення професора В. Єршова мемуаристичними формами польської літератури, пов'язані з Правобережною Україною, виявилися тривалими, ґрунтовними і плідними. Свідчать про це також його доповіді на міжнародних конференціях, у тому числі на симпозиумах в університетах Польщі, наприклад у Варшаві, Любліні, Жешуві або у Білостоці на конференції, приуроченій 200-літтю від дня народження Юліуша Словацького. Підтвердженням цього є також численні публікації у збірниках та наукових часописах (без перебільшення сотні статей, наукових праць і студій) та надіслана мені нова монографія його наступної великої роботи, яка носить назву «Польська мемуаристична література Правобережної України доби романтизму» (Житомир, 2010).

Професор В. Єршов виконав величезну наукову роботу, яка належить до канону знань про польську літературу XIX століття не лише в Україні, але й у Польщі. Без цих робіт сьогодні вже не може обходитися жоден дослідник, який працює над вивченням творчості й життя Густава Олізара, Юзефа й Аполло Коженювських, Юзефа Ігнація Крашевського, а також багатьох інших письменників, для яких Україна була «батьківською» вітчизною і які поверталися до цієї «батьківської» вітчизни думками й писаними словами, якщо доля закинула їх далеко від неї. Професор В. Єршов зі знанням безлічі подробиць, але й із імпозантною здатністю синтезувати явища пересувається по значній території, яка значно розширює горизонти сучасної вітчизняної, а також і європейської компаративістики.

Так само, як і в попередній праці, автор дуже слушно послуговується в цій монографії поняттям культурного пограниччя, котре останнім часом також у польських літературних дослідженнях отримує значення альтернативи поняття «креси». Дякуючи цьому феномену польська література Волині, Київщини та Поділля епохи романтизму набуває контексту багатокультурної реальності, в якій функціонують різні етнічні, релігійні, ідеологічні явища та в різні способи пов'язані з ними поля творчості. У цій монографії професор Володимир Єршов презентує ґенезу й структуру польської мемуаристичної письменності. Автор вказує на просвітницькі та сентименталістські тенденції «малювання» України в листах предромантичних авторів, аналізує народження романтичного регіоналізму та романтичної ідеалізації провінції. Захоплено представляє виконані в мемуаристичній літературі романтичні міфологізації не лише

³ Józef Bachórz (Uniwersytet Gdański) // „LiteRacje” (Warszawa: Stowarzyszenie LiteRacje im. Tadeusza Boya-Żeleńskiego). – 2012. – nr 3 (26). – 142 s. – s. 70–77; s. 75.

⁴ Ławski J. Kraszewski z ankiety – nowe style lektury // Kraszewski i nowożytność. Studia. Przełomy pogranicza. Studia literackie XIV / Idea i układ tomu J. Ławski. – Białystok, 2014 – 2015. – 862 s. – S. 24.

замкових руїн, але й феноменів природи, таких як скелі, дерева (названі на честь відомих людей) або інші особливості «малих вітчизн», а також ліси, степи й кургани, ріки та яри. Тільки дослідник настільки закоханий у свою українську вітчизну, як Володимир Єршов, уміє прочитати й передати багатство відчуттів польських письменників, вирваних із батьківської землі і клімату тих місць, та чуттєвість одвічних українських мешканців.

Учений пише також про насичення міфологізуючими мотивами таких міст, як Кременець («волинські Афіни» або «волинський Париж»), шляхетський Овруч, торгівельно-контрактово-карнавальний (між іншим через балагулів) Бердичів із домінуючою єврейською культурою, багаторелігійний центр освіти в Житомирі та зросійщений православний Київ. Автор відзначає перехід стилю мемуаристичного письменства від просвітницького раціоналізму, з його схваленням належно по-господарському прибраної природи, до сентиментального емоціоналізму і романтичних «відчуття й віри», поєднаних із експозицією індивідуалізму та переживанням проблеми «свій – чужий». Крім цього, житомирянин зауважує наростання реалістичних тенденцій під кінець епохи, не забуває про суспільну обумовленість та ідеологічні орієнтації – від консерватизму петербурзької котерії до еміграційного й конспіративного демократизму. Пам'ятає про історичні факти, такі як похід Наполеона на Москву, листопадове та січневе повстання на Правобережжі.

Професор В. Єршов слідкує за жанрами та видами мемуаристичного письменства (мемуари, щоденники, різноманітні стилістичні нахили пов'язані з подорожжю, фактографічно-мемуаристичні образки та ескізи, тощо). Вказує їх зв'язок із белетристикою. Звертає увагу на різноманітні дифузні процеси та взаємопроникнення різних генеалогічних явищ. Український дослідник багато знає не лише про польські тексти, але й про контексти досліджуваного письменництва – у тому числі й про контексти українські. Він не оминає увагою також можливості до натяків про суголосні явища з інших європейських літератур, у тому числі з літератури французької та російської, і має ґрунтовні знання про десятки авторів, про літературні гурти та «школи».

Додам також, що професор В. Єршов диспонує високим теоретико-літературним матеріалом та ефективним, а разом із тим сучасним понятійним апаратом. Для польського історика літератури періоду романтизму праці професора Володимира Єршова мають ще одне значення. Вони розглядають явища і прізвища, які не були оцінені в польських літературних дослідженнях. Не дивлячись на те, що в польських дослідженнях не бракує цікавих праць про Ю. І. Крашевського і Г. Жевуцького, є публікації про М. Грабовського та низку інших, але, наприклад, про «мемуаристичні» твори Едварда Маріана Галлі або Кароля Гейнча марно було б шукати такої інформації, яку накопичив уважний український дослідник польської романтичної мемуаристики. Імпозантний репертуар знань вченого про творців і твори митців, серед яких достатньо також і двомовних авторів, що писали не лише польською, але й українською (як згаданий вище Кароль Гейнч), – то насправді необхідна й надійна база для подальших досліджень, відколи з'явилися такі книжки, як «Польська література Волині доби романтизму: генологія мемуаристичності» і як «Польська мемуаристична література Правобережної України доби романтизму».

Переконаний, що науковий доробок українського дослідника та наведені мною аргументи однозначно говорять про вагомість, глибинність та затребуваність досліджень професора В. Єршова, котрий заслужено став відомим дослідником літератури. Я також упевнений, що роботи Володимира Єршова є міцним фундаментом для розвитку подальших порівняльних досліджень, які мають перед собою майбутнє, і слід було б побажати собі, щоб його особиста авторська участь у творенні цього майбутнього тривала як найдовше.

Переклад з польської О. Макарової.

Józef Bachórz. Kilka obserwacji o fundamentalnym znaczeniu naukowego dorobku profesora Wołodymyra Jerszowa.

W artykule przeanalizowano wkład profesora Wołodymyra Jerszowa w rozwój polonistyki ukraińskiej, uwagę skupiono na roli monografii w pogłębianiu badań literatury pogranicza polsko-ukraińskiego, wyświetlono genezę i strukturę memuarystyki polskiej doby romantyzmu, właściwości pojawienia się regionalizmu romantycznego i romantycznej idealizacji prowincji.

Jożef Bakhuzh. Some Observations about the Fundamental Value of Professor Volodymyr Yershov's Scientific Achievements.

The article analyses the contribution of professor V. Yershov into the development of Ukrainian Polish Studies, the attention paid to the role of his monographs in the research of literature of Ukrainian-Polish borderlands, the genesis and structure of Polish memoirs of romanticism are elucidated, the specific features of birth of romantic regionalism and romantic idealization of province is analyzed.